

Mr. Kemal NURKIĆ

Direktor JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, Tuzla

RAD I PERSPEKTIVE ZAVODA

***Apstrakt:** Zaštita kulturnog naslijeđa u svakom društvu i zajednici predstavlja kompleksan i složen spektar stručnih, organizacionih i tehničko-tehnoloških postupaka sa ciljem da se isto sačuva u izvornom obliku. U zemljama tranzicije, među kojima je i Bosna i Hercegovina, ovom važnom društveno-kulturnom segmentu se ne poklanja potrebna pažnja. Stanje je posebno usložnjeno ratnim i poslijeratnim prilikama, gdje je kulturno naslijeđe i kultura uopće ostala na margini. Problematika zaštite i korištenja kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa je danas pred složenim izazovima kontraverzi razvoja savremenog društva. Djelatnost zaštite, korištenja, obnove i istraživanja kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, jedan je od osnovnih kulturnih i društvenih aktivnosti zajednice.*

***Gljučne riječi:** Zavod, rad, perspektiva, kulturno naslijeđe, turizam*

RAZVOJ I DJELATNOSTI ZAVODA

Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona je ustanova koja je osnovana odlukom Skupštine opštine Tuzla od 31.03.1983. godine. Potvrđena je rješenjem Republičkim komitetom za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 12.09.1984. godine pod nazivom Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa Tuzla sa sjedištem u Tuzli.

Zavod je započeo rad kao općinski, a kada je nizom ugovora sa općinama sjeveroistočne Bosne preuzeo ingerencije zaštite i korištenja naslijeđa

na tim područjima, postaje regionalni Zavod za područje cijele sjeveroistočne Bosne.

Zakonom, o preuzimanju prava i obaveza osnivača prema Zavodu za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzla, od strane Skupštine Tuzlanskog kantona, 21.06.2000. godine, proglašen je ustanovom od Kantonalnog značaja.

Zavod kao Javna ustanova se institucionalno i na osnovu zakonskih ovlaštenja bavi problematikom istraživanja, evidentiranja, zaštite, korištenja i obnove svih vrsta kulturno-historijskih i prirodnih dobara na području Tuzlanskog kantona.

Primarna registrirana djelatnost Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa su svi administrativni, tehnički, medijski, propagandni, projektni i istraživački poslovi kao i sve druge radnje i aktivnosti koje se odnose na bilo koju vrstu tretmana kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa i njihovih lokaliteta. Osnovni cilj očuvanja naslijeđa Tuzlanskog kantona, Zavod ostvaruje kroz slijedeće aktivnosti:

1. Zaštita i očuvanje spomenika
2. Evidentiranje pokretnog i nepokretnog naslijeđa
3. Prikupljanje dokumentacije o spomenicima
4. Valorizacija dobara naslijeđa
5. Izrada separata zaštite naslijeđa u oblasti prostornog i urbanističkog planiranja
6. Izrada projekata, elaborata i studija
7. Radovi na spomenicima
8. Popularizacija kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa

Uprkos brojnim poteškoćama koje prate rad ove ustanove, ona je u proteklom periodu realizirala broje aktivnosti.

RAD ZAVODA U PROTEKLOM PERIODU

Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe na području Tuzlanskog kantona po svojoj vrijednosti i značaju predstavlja važnu kariku u obrazovanju, nauci, kulturi i turizmu za cijelu Bosnu i Hercegovinu. Očuvanje, odnosno zaštita i korištenje svih vrsta dobara naslijeđa, baštine i tradicije u savremeno doba dobija na sve većem značaju. Naslijeđe postaje sve važniji dio identiteta svakog pojedinca, zajednice, pa i cijelih naroda i država.

Tuzlanski kanton posjeduje veliki broj vrijednih kulturno-historijskih

dobara naslijeđa. Zavod kao javna ustanova nastoji skrenuti pažnju na vrijednost kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa koje uprkos svom značaju, doslovno propada. Upravo zbog propadanja i uništavanja dobara naslijeđa Zavod je uradio niz projekta koji se odnose na zaštitu, korištenje, obnovu i prezentaciju kulturnog i prirodnog naslijeđa na području Tuzlanskog kantona.

Prije zadnjeg rata Zavod je istražio, rekognoscirao i valorizirao oko 1500 lokaliteta i dobara kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa na području sjeveroistočne Bosne. Veliki broj navedenih dobara evidentiran je u pet obimnih Elaborata/Studija Kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa općina Živinice, Lopare, Kladanj, Zvornik i Tuzla kao i niz drugih pisanih, kartografskih i fotodokumenata. Navedeni elaborati rađeni su u periodu od 1988. do 1990. godine.

Od 2010. godina intenzivno se radi na istraživanju, evidentiranju, kategorizaciju, obnovi i prezentaciji dobara kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa po općinama Tuzlanskog kantona. Urađeni su Registri dobara kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa za svaku općinu na području Tuzlanskog kantona radi njihove zaštite i korištenja ali i prezentacije. Isti registri poslužiti će u svrhu prilagodbe i usklađivanja prostorno-planske i druge dokumentacije, sve u cilju sprečavanja daljeg uništavanja i devastacije kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

Uz registar dobara urađeni su registracijski obrazci za dobra. Svaki registracijski obrazac sadržava: naziv dobra (ostali nazivi), vrsta dobra, kategorizacija, lokacija (koordinate, općina, naslje, adresa, KO, k.č.), vlasnik/korisnik, sadašnje stanje dobra, uslovi trenutnog čuvanja, vrijeme nastanka, opis dobra, dosadašnja obnova i zaštita, dokumentacija/literatura, mjere zaštite, napomena, fotografije, skica katastarskog plana, datum obilaska, obrada. Na osnovu izrade Registra dobara dobili smo konačni broj registriranih dobara naslijeđa za područje Tuzlanskog kantona koje vodi Zavod pod određenim stepenima zaštite. Riječ je o 780 dobara kulturno-historijskog i 150 dobara prirodnog naslijeđa.

U Elaboratu *Kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđe opštine Tuzla* iz 1988. godine obrađeni su spomenici kulture, spomeničke cjeline, arheološki i drugi spomenički lokaliteti, spomen obilježja historijskih događaja i ličnosti, te objekti prirode i prirodnog naslijeđa na području općine Tuzla. Od ukupnog broja kulturno-historijskog naslijeđa izdvaja se a kako je evidentirano u prijavama za registriranje i evidentiranje 172 dobara naslijeđa. Od prirodnog naslijeđa evidentirano je 37 spomenika prirode.

Tuzla danas ima 18. nacionalnih spomenika, te preko 200. raznovrsnih dobara kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa evidentiranih od strane Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK.

Perspektive kulturnog turizma za Tuzlu se vežu prije svega za stavljanje u funkciju turizma dobara naslijeđa, koja do sada nisu adekvatno zaštićena i korištena. Naravno, izgradnjom kompleksa Panonskih jezera iskorišten je najvažniji segment naslijeđa ovog područja, a to je industrijsko naslijeđe „Proizvodnja soli u Tuzli“, koje je kao takvo proglašeno nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Dalje, treba raditi na unaprijeđenju ove ponude, ali i stavljanju fokusa na druge lokalitete kao što su: „Barutana na Gradini“, stećci na lok. „Stare kuće“ u Breškama, Behrambegova (Šarena) džamija u Tuzli, kao i druge sakralne i profane građevine koje se vode kao zaštićene.

Zavodov Elaborat o kulturno-historijskom i prirodnom naslijeđu općine **Živinice** iz 1987. godine je obradio 62 lokaliteta dobara kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa. Od prirodnog naslijeđa evidentirano je 17 spomenika prirode. Kada je riječ o prirodnom naslijeđu, područje opštine Živinice predstavlja jedno veoma bogato i interesantno područje koje nije dovoljno istraženo.

Obilaskom terena utvrđen je niz dendroloških, hidroloških i geomorfoloških rijetkosti, kao i predjela prirodne ljepote. Takođe, imamo i pokretna dobra prirodnog naslijeđa, a to su rijetke životinjske vrste – divljači. Status nacionalnog spomenika imaju dva dobra naslijeđa: Nekropola sa stećcima na lokalitetu Jasik, drvena džamija u selu Priluk.

Elaborat o kulturno-historijskom i prirodnom naslijeđu općine **Kladanj** iz 1990. godine obradio je objekte kulturno-historijskog naslijeđa od najranijeg perioda, odnosno obrađeni su kroz prijave o registraciji: arheološki lokaliteti, nekropole stećaka, memorijalni spomenici, sakralni, etnografski i objekti graditeljskog naslijeđa, spomenici NOR-a i socijalističke revolucije i lokaliteti prirodnog naslijeđa. Evidentirano je 142 spomenika kulture. Od toga arheoloških lokaliteta 5, nekropola stećaka 57, memorijalnih spomenika 13, etnoloških i objekata graditeljskog naslijeđa 21, spomenici NOR-a i socijalističke revolucije 13 i lokaliteta prirodnog naslijeđa 20.

Vrijedno historijsko područje čini nekropola Bijeli Hrid Tuholj sa 18 stećaka, zatim nekropola Gojsalići sa 46 stećaka, Ljuto brdo sa 25, Brateljevići koja se nalaze na listi Komisije za nacionalne spomenike, te nekropola

Mramorje-Olovci sa 22 stećka, nekropola Obori sa 17 stećaka, te nekropola Olovci koja je proglašena nacionalnim spomenikom. Vrijedno područje čini i nekropola stećaka Vijenac, Gojakovići sa 15 stećaka, Brgovine Noćajevići sa 27 stećaka i Gvozdenci sa 28 stećaka kao i nekropola Mramorje Pelemaši sa 22 stećka.

U samom Kladnju vrijedno područje čini centar čaršije sa Kuršumlijom ili Hadži Bali-begovom džamijom, a u njenoj blizini Hadži Đurđihanhanumina česma oko kojih se razvila čaršija. Kao integralna cjelina kulturno- historijskih i prirodnih vrijednosti čini kompleks vodenica na rijeci počevši od Brateljevića preko Kladnja do Obrčevaca i Starića.

Kladanj je danas jedina općina na Tuzlanskom kantonu na čijem se području nalazi dobro naslijeđa, koje je uvršteno na listu svjetske baštine UNESCO-a. Radi se o nekropoli „Olovci/Kuman“, na kojoj se nalaze dobro očuvani primjeri bogato ukrašenih stećaka sljemenjaka, od kojih je jedan sa natpisom.

Elaborat o kulturno-historijskom i prirodnom naslijeđu općine Lopare urađen je 1991. godine. Treba napomenuti da je tada općina **Čelić** a koja danas ulazi u sastav Tuzlanskog kantona bila u okviru općine Lopare. U elaboratu je evidentirano arheoloških lokaliteta 38, nekropola stećaka 57, memorijalnih spomenika 24, etnološkog naslijeđa 25, graditeljskog 24, spomenika NOR-a i revolucije 22, prirodnog naslijeđa 13. Od toga kada izdvojimo sadašnju općinu Čelić kroz elaborat je evidentirano 42 dobra kulturno-historijskog naslijeđa i 9 dobara prirodnog naslijeđa.

Kroz evidenciju Zavoda, na osnovu terenskog istraživanja i literature evidentirano je 71 dobro kulturno-historijskog naslijeđa i 5 dobara prirodnog naslijeđa. Čelić se može pohvaliti znatnim brojem nekropola sa stećcima, a najprije prirodnim ljepotama, od kojih se izdvaja Humačko jezero, koje se odlikuje izuzetno čistom vodom i bogatim biodiverzitetom.

Lukavac je teritorijalno najveća općina Tuzlanskog kantona, na čijem području je zastupljeno bogato i raznoliko kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe. U registru Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK evidentirana su 44 dobra kulturno-historijskog i 8 dobara prirodnog naslijeđa. Ova općina ima bogato industrijsko naslijeđe, koje se vezuje prije svega za tradiciju proizvodnje sode u Lukavcu. Nedaleko od Fabrike sode se nalazi Stara željeznička stanica, koja je podignuta 1895. godine i danas ima status nacionalnog spomenika BiH. Stara stanica bi se mogla uključiti u okviru predstavljanja industrijskog naslijeđa Lukavca (muzejska

postavka o proizvodnji sode, razvoju željeznice u okviru zgrade stanice). Sem toga, građevine u starom dijelu Lukavca, na potezu od Fabrike sode do Vile Solvay (nacionalni spomenik) je potrebno zaštititi, čime bi se dao veliki doprinos turističkoj ponudi i promociji Lukavca. Puračić, kao stara čaršija u kojoj se nalaze i dva nacionalna spomenika, također ima veliki potencijal za razvoj kulturnog turizma. Jezero Modrac, jezero Bistarac, Vijenac, Svatovac su poznati lokaliteti s bogatim prirodnim naslijeđem i značajnim turističkim mogućnostima.

Podaci o najstarijoj prošlosti općine **Banovići** su veoma oskudni, mada se sa sigurnošću može tvrditi da je ovaj prostor bio naseljen od najstarijih vremena pa do danas, s obzirom na geografski položaj, reljef i druge prirodne osobine ovog kraja. Vrijedno kulturno-historijsko dobro na području općine Banovići je svakako Gradina u Tulovićima (prahistorijska gradina i srednjovjekovno utvrđenje). Stećci predstavljaju jednu od najzanimljivijih i najznačajnijih pojava u kulturi i umjetnosti srednjovjekovne Bosne i kao takvim treba im posvetiti posebnu pažnju.

U Banovići Selu nalazi se i čuveni stećak Božićka Banovića (nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine). Radi se o sljemenjaku sa natpisom na kojem se prvi put spominju Banovići. U Registru Zavoda za Banoviće, evidentirano je 21 dobro kulturno-historijskog i 11 dobara prirodnog naslijeđa. Značajan potencijal za razvoj kulturnog turizma u Banovićima jeste i industrijsko naslijeđe vezano za uskotračnu prugu, to jeste „Banovičkog ćiru“. Banovići obiluju prirodnim ljepotama, od kojih se izdvajaju planinski predio Konjuha (zaštićeni pejzaž Konjuh), izletišta Zlača, Mačkovac, Srnice i drugo.

U općini **Kalesija** vrijedno historijsko područje je Gradina koja potječe iz paleolita da bi kasnije postala kasnoantičko utvrđenje. Osim toga u Kalesiji se nalazi veliki broj nekropola stećaka od kojih posebno mjesto zauzimaju: nekropola stećaka Brkića groblje u Rudini zatim u Lipovici, Dubnici, Tojšićima, Perićima sa 28 stećaka.

Kroz Registar Zavoda na osnovu terenskog istraživanja i literature evidentirano je 43 dobro kulturno-historijskog naslijeđa i 4 dobra prirodnog naslijeđa.

Teočak je smješten na sjeveroistočnim padinama planine Majevice, na nadmorskoj visini 200 - 600 metara. Najznačajniji kulturni spomenik općine Teočak jeste Stari grad Teočak. To je prirodno-graditeljska cjelina koja se sastoji od ostataka srednjovjekovnog grada i osmanske utvrde, džamije Fethije,

nišana iz osmanskog perioda, skupa od sedam kamenih granitnih kugli. Sve to upotpunjeno je ambijentalnim prirodnim okruženjem, šumom, rijekom Tavnom i slično. Danas se vide dosta oštećeni bedemi, koji su zatvarali prostor trokutnog oblika sa po jednom kulom na svakom uglu. U grad se ulazilo kroz zapadnu kulu. Džamija, stari nišani i kamene kugle se nalaze u podnožju srednjovjekovnog grada, te skupa s njim predstavljaju jedno prirodno-graditeljsko, odnosno historijsko područje. Prema Registru Zavoda na području općine Teočak se nalazi 16 dobara kulturno-historijskog i 3 dobra prirodnog naslijeđa.

Sam naziv **Gračanica** je izvedeno od riječi „Graždanica“ odnosno „Gražd“ što znači grad. Od 1512. godine se nalazi pod osmanskom vlašću dok je u ranijem dobu pripadala župi Usora, a bila je nastanjena još u prahistorijskom dobu. U kasnom srednjem vijeku na ovom području nalazila su se dva značajna naselja i to selo Gračanica u kome je bio rudnik željeza i grad Soko. Kako se Gračanica u osmanskom dobu sve više prostorno i urbano razvijala srednjovjekovni grad Soko je stagnirao. Sjedištem kadiluka postaje 1572. godine obuhvaćajući naselja: Modriču, Gradačac, Orašje, Brčko i Šamac. Gračanica je druga općina na Tuzlanskom kantonu po brojnosti nacionalnih spomenika. Status nacionalnog spomenika imaju 9 dobara naslijeđa: Korića han, Stari grad Soko u Sokolu, Stara džamija Soko u Sokolu, Sahat kula, Donja džamija u selu Lukavica, kuća Mare Popović, Konak-Vijećnica Lipanjska (Hadži Džaferova, Lipanska) džamija sa haremom, hram Vaznesenja Gospodnjeg sa ikonostasom. U Registru Zavoda evidentirano je 70 dobara kulturno-historijskog i 12 dobara prirodnog naslijeđa.

U Registru Zavoda za općinu Doboj Istok evidentirano je 10 dobara kulturno-historijskog i 5 dobara prirodnog naslijeđa.

U općini **Gradačac** vrijedno kulturno-historijsko naslijeđe su nacionalni spomenici. Napoznatija je graditeljska cjelina Stari grad Gradačac koju čine: bedemi, objekti unutar bedema, Gornji grad sa kulom Husein-kapetana Gradaševića i Donji grad sa sahat-kulom, zgradom Gradske biblioteke, radio-stanice i muzeja, zgradom gimnazije i predmetima iz muzejske zbirke koji su upisani u inventarnu knjigu Muzeja. Pored toga nacionalnim spomenicima su proglašeni i: džamija Husejnija, Harem džamije Bukva, Harem Reuf-begove džamije, Hram Svetog proroka Ilije, kuća Gradaševića.

U općini **Srebrenik** najpoznatija graditeljska cjelina je Stari grad Srebrenik koji se nalazi na sjeveroistočnim obroncima planine Majevice.

Džamija u Špionici Donjoj, džamija u Čojluku, Konak Suljagića i i prahistorijska gradina Grabovik-Zaketuša.

Od 2009. godine Zavod je krenuo i u poslove oko priprema i izdavanja različitih publikacija koje prezentiraju. U suradnji sa nadležnim ministarstvom je pokrenuta izrada reprezentativne Fotomonografije „**Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe Tuzlanskog kantona**“. Usvojen je Elaborat i donesena odluka o osnivanju stručno-naučnog časopisa iz oblasti zaštite, korištenja, obnove i istraživanja kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

Krajem 2009. godine su izvršene pripreme za izdanje prvog broja stručno-naučnog časopisa „**Baština – sjeveroistočne Bosne**“ koje će izdati Zavod.

Tokom 2010. godine Zavod je po prvi put u svojoj 25-ogodišnjoj historiji uradio intenzivniju izdavačku djelatnost kako bi nadoknadio duži vremenski period bez njegovog vlastitog izdavaštva. Kao prvo izdanje Zavoda je urađen i izdat časopis pod nazivom „**Baština sjeveroistočne Bosne**“. Prvi broj Baštine je izašao 2010. godine. Od tada je objavljeno 9 brojeva pomenutog časopisa. Konceptija časopisa je iz oblasti zaštite, korištenja, obnove i istraživanja kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, odnosno baštine, kao što je prezentovanje javnosti rada i redovnih aktivnosti Zavoda.

Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona izdaje edicije o Srebrenici pod nazivom „**Monumenta Srebrenica-istraživanja, dokumenti, svjedočanstva**“ na bosanskom i engleskom jeziku. Do danas su štampana 7 brojeva. Cilj je pokretanje i kontinuirano izlaženje naučne edicije koja će iz različitih naučnih aspekata kao što su historijska, sociološka, antropološka, etnološka, demografska i druga govoriti o Srebrenici.

PERSPEKTIVE ZAVODA

Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe i turizam

U savremenim, globalnim, turističkim kretanjima kultura i bogato kulturno naslijeđe evropskih zemalja postalo je bitan faktor koji održava vitalnost konkurentnosti cjelokupnog evropskog turističkog proizvoda u sve većoj konkurenciji na svjetskom nivou. Evropa je uvijek bila važna destinacija za one koje je privlačilo bogato kulturno-historijsko naslijeđe još u razdoblju

Rimskog carstva, srednjovjekovnih hodočašća, do novih kretanja kulturnog turizma.¹

Promjene koje su se dogodile u novijem razdoblju odnose se na širinu potrošnje, te na oblike i načine prema kojima se kultura koristi za privredne i turističke ciljeve. Kulturni i gradski turizam postaju sve važniji u privrednom smislu i profilirani u političkom smislu, pa ih mnoge evropske zemlje strateški planiraju u sklopu razvoja cjelokupnog turizma i privrednog oporavka. Kulturni turizam može doprinositi zaštiti kulturnih tradicija i obogaćivanju kvalitete života u urbanim i ruralnim prostorima.

U vremenu u kojem živimo ubrzano se stvara nostalgija ne samo prema davnoj historiji, već i prema netom prošlim vremenima, kao što su pedesete, šezdesete, pa i sedamdesete godine prošlog stoljeća. Ta je činjenica utjecala i na razvoj muzeja u Evropi, koji su zanemarili nekadašnju ideju univerzalnosti u ime tematiziranja i segmentacije. Tako danas postoji niz muzeja na temu nedavnih historijskih perioda.

Razvoj kulturnog turizma ovisi o razvoju resursnog menadžmenta u kojem se kultura i kulturno i prirodno naslijeđe istražuje i određuje kao turistički resurs. Kako se u gradovima Tuzlanskog kantona turizam slabo razvija smatra se da zaštita i istraživanja nisu potrebna. Međutim, zaštitom i istraživanjem određuje se mjesto pojedinog objekta, djela ili predjela u historiji i kulturi zemlje ili grada kao i njihov kapacitet održivosti. Tada postaje važan i razumljiv domicilnom stanovništvu koje ih raspoznaje i prihvaća kao vlastitu historiju i kulturni kapital te stvara odnos u kojem nastaju, slavlja, obilježavanje godišnjice, rekonstrukcije i dr. Tako nastaju čvrsti elementi proizvoda kulturnog turizma.

Kulturni turizam je moguće razvijati u svim gradovima Tuzlanskog kantona.

ZAKLJUČAK

Bogata historija, kultura i arhitektura su motivi za dolazak u turističku destinaciju. Novi doživljaji i iskustva motiviraju turiste da posjete kulturno naslijeđe. Sudjelovanje u turističkim tokovima i trendovima razlog je ne samo posjeti poznatih kulturnih atrakcija nego i posjeti novih projekata i događaja. Kulturni 'proizvod' bi trebalo oblikovati kao atrakcijski 'proizvod' koji se prezentuje onima koji su željni upoznavanja svih aspekata destinacije. Razvoj

---

¹ Jelinčić, D.A. Kultura, turizam, interkultuirizam, Zagreb: Institut za međunarodne odnose: Meandarmedia, 2010., str. 21.

kulturnog turizma oslanja se na potencijalne turističke baštine koja je nastajala stoljećima kao posljedica intelektualnog potencijala ljudi prethodnih naraštaja.

WORK AND PERSPECTIVES OF THE INSTITUTE

Abstract: *The protection of cultural heritage in every society and community is a complex spectrum of professional, scientific, organizational and technical-technological procedures, with the aim of preserving the heritage in its original form. In countries of transition, including Bosnia and Herzegovina, this important socio-cultural segment is not given the necessary attention. The situation is particularly complicated by the war and post-war conditions, where cultural heritage and culture remained at the margin. The problem of protecting and using cultural, historical and natural heritage is experiencing complex challenges of contradiction in the development of contemporary society. The activity of protecting, using, restoring and researching cultural, historical and natural heritage is one of the basic cultural and social activities of the community.*

Keywords: *Institute, work, perspective, cultural heritage, tourism*